

Павло Юрейко

ОСВАЛЬД БАЛЬЦЕР: МЕДІЄВІСТИЧНА СПАДЩИНА

Стаття присвячена науковому та педагогічному доробку відомого польського історика, дослідника історії права та політичного устрою Польщі, багаторічного професора Львівського університету Освальда Бальцера. З'ясовано, що в сферу його наукових зацікавлень входили такі напрями історичної медієвістики, як формування слов'янського права, державного ладу, законодавства та устрою Давньопольської держави, історія князівських династій, коронного архіву тощо.

Ключові слова: Львівський університет, Освальд Бальцер, середньовічне право, історія устрою Польщі.

Статья посвящена научной и педагогической работе известного польского историка, исследователя истории права и политического строя Польши, многолетнего профессора Львовского университета Освальда Бальцера. Выяснено, что в сферу его научной заинтересованности входили такие направления исторической медиевистики, как формирование славянского права, государственного строя, законодательства и уклада Древнепольского государства, история княжеских династий, коронного архива, и тому подобное.

Ключевые слова: Львовский университет, Освальд Бальцер, средневековое право, история устройства Польши.

The paper deals with the scholar and pedagogical work of one of the well-known Polish historian, scientist of the right and the political system of Poland, the professor of long standing in L'viv University Oswald Bal'cer. It is established that the main scholar interests laid in such directions of the Medieval Studies as the forming of Slavonic right, state system, jurisprudence and the mode of the ancient Poland, history of princely dynasties, crown archive and others like that.

Key words: L'viv University, Oswald Bal'cer, medieval right, history of the mode of Poland.

Одним з провідних осередків дослідження історії права в другій половині XIX – першій половині XX ст. був Львівський університет. Цей напрям досліджень тут започаткував Францішек Ксаверій Ліске

(1838–1891) [51, с. 338-361]. Одним з найвідоміших учнів К. Ліске, який у своїх наукових студіях нічим не поступався вчителю, а подекуди і перевершував його, був Освальд Бальцер (1858–1933). Саме йому судилося піднести дослідження з історії права на якісно новий рівень, а Львівському університету принести непересічну славу в цій царині.

Мета даної роботи – на основі наукових праць професора О. Бальцера, архівних джерел та літератури висвітлити науковий та педагогічний доробок ученого в галузі середньовічного права та історичної медієвістики.

Життєвий шлях та наукову спадщину О. Бальцера неодноразово аналізували вітчизняні та зарубіжні історики, юристи та економісти. Серед них Владислав Абрагам [8, с. 49-50], Ян Адамус [9, с. 3-4, 5-9; 10, с. 1-7; 11, с. 187-196; 12], Генрик Бальк [14], Ванда Бжеска [33], Францішек Буяк [34; 35], Зигмунт Войцеховський [62; 63, с. 291-323; 64; 65; 66; 67] Пшемислав Домбковський [36, с. 11-47; 37], Ришард Ганшинець [39, с. 1-26], Леон Гальбан [40], Войцех Гейнош [41], Казимир Качмарчик [45, с. 313-314], Станіслав Кетжинський [46, с. 301-310], Станіслав Кутшеба [50; 51, с. 338-361], Кароль Малечинський [52, с. 1-8], Гелена Полячкувна [54, с. 7-19; 55, с. 17-27], Юзеф Семенський [58], Владислав Семкович [56; 57, с. 33-36], Станіслав Зайончковський [68, с. 436-442], Роман Лаврецький [7, с. 418-429], Анджей Вежбицький [61, с. 253-268], Роман Новацький [53] та ін. Менш вивченою залишається багата наукова спадщина вченого, якій буде присвячена основна увага у даному дослідженні.

Для з'ясування основних віх життєвого і творчого шляху О. Бальцера, становлення його наукових зацікавлень коротко зупинимось на біографії вченого.

Освальд Мар'ян Бальцер народився 23 січня 1858 р. в м. Ходорів Ходорівського повіту Стрийського округу в родині службовця німецького походження [5, арк. 1]. Молодий Бальцер навчався в Третій львівській гімназії ім. Франца Йосифа, після чого записався на юридичний факультет Львівського університету (1879–1881). У 1881 р. він перевівся на юридичний факультет Ягеллонського університету, де продовжив навчання в 1881–1882 роках.

Формування О. Бальцера як фахового вченого відбувалось під керівництвом Францішка Ксаверія Ліске та Міхала Бобжинського. Це підтверджують численні праці О. Бальцера, в яких чітко прослідковуються історичні методи та конструкції К. Ліске, а також синтетичний метод, яким часто послуговувався М. Бобжинський [63, с. 291-323; 64, с. 5].

У 1883 р. О. Бальцер захистив докторську дисертацію на тему «Генеза Коронного трибуналу» [17]. Ця праця мала значний успіх і принесла О. Бальцеру наукове визнання. В 1883 – 1884 роках він проходив стажування в академічних навчальних закладах Берліна, здобув блискучу методологічну підготовку німецького зразка. Віддаючи належне історичним знанням та методологічним навичкам молодого науковця, на засіданні правничого факультету Львівського університету від 26 листопада 1884 р. М. Бобжинський зазначив, що «він вже зрілий дослідник, який вільно володіє методикою досліджень, самостійний в їх розробці та вселяє великі надії» [36, с. 15-16].

У 1885 р. О. Бальцер здобув посаду приват-доцента, у 1887 р. – звання звичайного професора правничого факультету Львівського університету. З 1888 р. він член Краківської Академії знань. Крім того, у 1891 – 1894 роках виконував обов'язки редактора журналу «Історичний Квартальник» [5; 59, с. 26-27; 1; 2].

У кінці XIX – на початку XX ст. Освальд Бальцер вважався провідним спеціалістом Львівського університету у галузі історії польського права, історії державного ладу Польщі та Австрії. Ініційована ним університетська історично-правнича школа була однією з кращих в Європі. Учений, розквіт наукової кар'єри якого припав на роки перед Першою світовою війною, в 1918 – 1933 роках гідно продовжував славні традиції львівських дослідників історії права, публікував нові історичні розвідки, готував наукові кадри. Його небезпідставно вважали одним з найкращих викладачів та педагогів правничого факультету першої третини XX ст. У середовищі науковців університету та міста Львова О. Бальцер користувався значним моральним авторитетом, про нього ширилась слава розважливого і безкорисливого вченого [55, с. 17-27]. Характеризуючи О. Бальцера як науковця, слід зауважити, що історична наука була частиною його ества. Це яскраво підтверджують його слова: «Працюю для науки тому, що така була, є і буде потреба моєї душі». Також вчений неодноразово повторював: «Ми, науковці, маємо розкіш розуму наблизитись до свята під назвою істина» [21, с. 8].

Наукові досягнення О. Бальцера високо оцінювались державними та науковими колами Польщі. Його особливою заслугою визнавалось заснування та керівництво першим у Львові та третім у Польщі польським Науковим товариством [52, с. 1-8; 13, с. 20]. Учений був активним прихильником реформування освіти, зокрема іспитів. Вважав тогочасну систему освіти застарілою і неприйнятною. Допомігав у заснуванні, становленні та розвитку багатьом кафедрам прав-

ничого, теологічного та філософського факультетів, сприяв розвитку університетської бібліотеки. Так, зокрема, в 1919 р. у Львівському університеті була утворена друга кафедра історії польського права (перша існувала з 1887 р.). З ініціативи О. Бальцера була заснована кафедра етнології, якою керував Станіслав Цішевський. Учений вів активну переписку з Міністерством віросповідань та освіти Австро-Угорщини, краківською Академією знань та іншими державними установами щодо відкриття нових та розширення вже існуючих кафедр та семінарів [36, с. 28-30]. На жаль, більшість подібних прохань О. Бальцера, підкріплених рішеннями вчених рад факультетів Львівського університету, розбивались об прагматизм тогочасних владних бюрократів, які не мали бажання витратити кошти на непопулярні, з їх погляду, напрями в освіті.

За значний внесок у розвиток науки О. Бальцер був нагороджений званням почесного доктора університетів Львова, Праги, Варшави, Познані та Вільно, багатьма державними нагородами, обраний почесним членом польських та закордонних наукових товариств [5, арк. 36]. У 1926 р. прізвище О. Бальцера увійшло в список кандидатів на присудження Нобелівської премії [6, арк. 1]. На його честь у 1925 р. історики Львова опублікували пам'ятну книгу [49], а в 1928 р. з нагоди його 70-річчя – відкарбували пам'ятну медаль [5, арк. 14; 47, с. 18; 48, с. 148-149].

Головною заслугою О. Бальцера вважається створення одного з кращих в Європі історично-правничих семінарів. Саме тут пройшли науковий вишкіл, а згодом продовжили дослідження вчителя знані науковці: П. Домбковський, В. Семкович, Я. Адамус, С. Лемпицький, А. Скальковський, Я. Рутковський, З. Войцеховський, Г. Полякувна та багато інших істориків та юристів, які стали гордістю не тільки польської, але й світової науки.

Наукові інтереси О. Бальцера зосереджувались у царині історії середньовічного та новочасного права: формуванні слов'янського права; державного ладу, законодавства й устрою Давньопольської держави та Речі Посполитої, аж до занепаду останньої; історії польської колонізації, князівських династій, коронного архіву та ін. Апогеєм його творчості стала ґрунтовна трьохтомна праця про історію королівської династії П'ястів «Польське королівство 1295 – 1370» [22; 23; 24]. Ця фундаментальна праця, яку ми нижче проаналізуємо окремо, як і більшість досліджень ученого, створена на скрупульозному аналізі архівних джерел і до сьогодні зберігає свою наукову цінність.

Хронологічно дослідження О. Бальцера з історії формування права слов'янських етносів охоплюють період з V до IX ст. На думку вченого, саме упродовж цього проміжку зародились перші слов'янські племена та їх право. Територіально його цікавив широкий спектр племен – починаючи з прибалтійських на півночі і завершуючи протоболгарами на півдні.

Основні наукові зацікавлення О. Бальцера зосереджувались на етнічних територіях Польщі та України. Потрібно зазначити, що для висвітлення даного питання вчений опрацював широку архівну базу та наукові розвідки кращих тогочасних польських та західноєвропейських істориків, економістів та правників [31, с. 1-5]. Підкреслюючи історичну цінність середньовічних джерел, О. Бальцер зазначав, що вони скупі на свідчення, неповні, а інколи заангажовані з тих чи інших причин.

Учений мав широкі пізнання в топоніміці та етимології слов'янських етносів. Зокрема, він зазначав, що такі назви племен як варни, чрепняни, гобояни, бережани, деревляни, лютичі походили від територіальної топоніміки. Інколи назви слов'янських племен походять від «градів» (укріплені поселення) поблизу яких вони проживали. Для підтвердження даної тези він наводив назви таких племен, як лютомеричі, пшовани, волиняни та інші [31, с. 1-2]. Також О. Бальцер розрізняв різні форми заселення: «одnodворові» (в сучасному трактуванні дитинець), «вуличні» (дитинець з посадом) і «окольні» (дитинець, посад і осколье місто). Крім того, О. Бальцер встановив, що найдавнішим типом заселення був «одnodворовий» тип заселення [15, с. 183-256].

Політично-правова структура слов'янських племен була одним з предметів зацікавлення вченого. Адже, саме від цих племен, як вважав О. Бальцер, ми виводимо своє етнічне коріння. Незважаючи на широкий спектр питань: кількість племен, географічне положення, історичну та етнічну різноманітність умов, в яких вони формувалися, його дослідження з даного питання мають достатньо вичерпний характер і тому можуть слугувати основою для подальших студій у цій галузі.

Висновки О. Бальцера зводяться до тези, що на ранній стадії формування практично всі слов'янські племена пройшли етап родоплемінного устрою, який мав патріархальний характер. Даний тип устрою О. Бальцер назвав «республіканським» [27, с. 19; 18, с. 38; 41, с. 6], а сучасними істориками він трактується як «військова демократія» [3, с. 135-138].

За твердженням ученого, на даній стадії розвитку слов'янські племена не знали державних утворень. Серед них інколи формувалися лише нетривкі союзи, які були організовані з метою захисту від внутрішніх, а також від зовнішніх ворогів, які стояли на вищому щаблі суспільного розвитку. Також потрібно зазначити, що політичний устрій та культура південно-західних слов'ян формувалася під впливом (інколи гнітом) більш розвинених сусідів, таких як Східна Римська імперія та її наступниця Візантія, Франкське королівство. В таких умовах, частково перейнявши цивілізаційні надбання сусідів, процес одержавлення проходив більш інтенсивними темпами.

Загалом О. Бальцер впевнено доводив, що правовий устрій ранніх слов'ян витворився на звичаєвому праві та мав елементи демократії. На цьому етапі слов'янські племена сформували політичні та приватні права. Політичні права реалізовувались через зібрання племінної громади для вирішення важливих питань. Дані збори ввійшли в історію під назвою «віче». Приватні права зводилося до забезпечення недоторканності майна, особистої свободи та гідності. За порушення звичаєвого права були передбачені покарання. Про які саме покарання йшлося – учений не уточнював.

Перші ознаки державного ладу у слов'ян розпочали формуватися на рубежі VIII – IX ст. Поступово виокремилась родова знать, відбувався процес майнового розшарування, який завершився зосередженням племінної влади у руках родової знаті чи правителя, з поміж якої він обирався. Надалі відбувався процес обмеження влади віча, проте на даному етапі, ще збереглося звичаєве право. На звичаєвому праві з певними домішками, вигідними для племінної знаті, звичаєвий устрій, на думку О. Бальцера, протягом віків поступово перетворився на феодальний. Під впливом вище згаданих чинників слов'янські племена та їхні протодержавні утворення увійшли в нову історично-правову епоху – період феодалізму, в якому викристалізувались перші слов'янські держави і було витіснене звичаєве право [41, с. 3-7].

Дослідженнями процесу формування державного ладу, законодавства та устрою Давньопольської держави і Речі Посполитої О. Бальцер займався упродовж усього життя. Щоб краще зрозуміти даний аспект студій ученого необхідно звернутись до «епохи», в якій він творив, проаналізувати впливи на нього вчителів та колег, а також прослідкувати еволюцію поглядів ученого на дану проблему.

В своїх історичних поглядах О. Бальцер був прихильником двох різних наукових шкіл: «краківської» та «львівської» (останню в су-

часній історіографії не прийнято вважати як школу, а тільки як сукупність окремих учених, які були близькі у своїх поглядах. Все ж, для спрощення методологічного аналізу поглядів ученого скористаємося саме такою класифікацією історичних шкіл).

На формування наукового світогляду та методології досліджень О. Бальцера мали вплив двоє зовсім різних у науковому і методологічному плані польських учених – М. Бобжинський та К. Ліске. В ранніх працях О. Бальцера, більшою мірою прослідковується вплив «краківської» школи. Він проявився у песимістичних поглядах О. Бальцера на устрій Польщі. На даному етапі творчості учений стверджував, що недоліки устрою Речі Посполитої були головною причиною втрати поляками своєї незалежності. З даним твердженням О. Бальцера не погоджувався і гостро полемізував Стасніслав Закшевський (прихильник неоромантизму, професор Львівського університету в 1907-1936 рр.), який наголошував, що «історія устрою Польщі не є історією Польщі» [64, с. 20].

Вплив «львівської школи» на історичні погляди О. Бальцера проявився у більш поміркованому ставленні до вище згаданих подій. Занепад Речі Посполитої вчений пояснював сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, і вже тільки одним з них був недолік в державному устрої. В міжвоєнні роки О. Бальцер стверджував, що державний устрій Речі Посполитої кардинально не відрізнявся від устрою інших тогочасних східноєвропейських держав, проте, в силу історичних обставин, не останню роль з яких відіграла політика провідних європейських держав, польська нація втратила свою державність. Детально еволюцію поглядів О. Бальцера щодо історії устрою Польщі та причин її занепаду ґрунтовно проаналізував А. Вежбицький [61, с. 257-266].

Термін «історія устрою Польщі» О. Бальцер розумів як суміш політичних, суспільних, економічних та правових відносин у Давньопольській державі (935 – 1295 рр., за О. Бальцером), Польському королівстві (1295 – 1370 рр.) та Речі Посполитій (1569 – 1795 рр.) [20, с. 5]. Такі хронологічні межі вчений пояснював історичним розвитком.

Логічним завершенням сукупності політичних, економічних та правових процесів, які відбувались у VI – IX ст. у польських племенах, було утворення Давньопольської держави. З правової точки зору О. Бальцер висвітлив організацію князівської влади, устрій панівної верхівки та суспільних низів, поверхнево розглянув фінансові стосунки всередині держави: податки, прибутки та видатки князівської скарбниці, фінансування війська тощо [20, с. 83-86].

В такому ж ключі О. Бальцер проаналізував державний лад Польського королівства. Вчений акцентував увагу на тому, що наприкінці XIII ст. відбулося посилення королівської влади, яке уможливило об'єднання «польських» земель в єдину державу з централізованим управлінням. Іншою причиною, на його думку, стало посилення духовенства, а також виникнення рицарського та міщанського стану. В окрему, фактично безправну, верству населення перетворився «холопський» стан. Виникнення останнього відбулося під час соціального розшарування. Його формування відбувалось упродовж IX-XIII ст. і завершилося повною втратою холопами своїх прав, які вони мали при племінному устрої [20, с. 175-177]. Утворення Речі Посполитої О. Бальцер вважав великим успіхом для обох народів, адже це дало можливість витворити нову правову систему відносин [20, с. 278-283]. Скрупульозно та аналітично вчений висвітлив організаційні, політично-правові, економічні та духовні процеси, які відбувалися в державі. Він, зокрема, вказував на формування нового стану – шляхти, яка відіграла вирішальну роль в занепаді Речі Посполитої [20, с. 205-398].

Одним з розділів медієвістичної спадщини О. Бальцера є його студії з політичної та правової історії Австрії, Чехії та Угорщини. Такі дослідження отримали завершену форму у вигляді публікації монографії «Історія устрою Австрії» [19]. Вчений пояснював причину, яка спонукала його до написання цієї синтетичної праці таким чином: «Маю на меті представити розвиток права монархії та знайти причини, які спонукали її до органічної єдності» [19, с. 2]. Переслідуючи дану мету, на основі архівних матеріалів та тогочасних досягнень історично-правової науки, професор О. Бальцер вніс вагомий внесок у висвітлення «білих плям» найдавнішої історії цих країн. Вражає наукова широта та ґрунтовність даної роботи. Автор окремо розглянув політичну, правову, економічну, суспільну та духовну історію середньовічної Австрії, Чехії та Угорщини [19, с. 57-340]. На думку вченого, основною причиною, яка спонукала ці країни до об'єднання, був приблизно однаковий суспільний рівень розвитку цих країн. Другою причиною стало витворення ними практично ідентичних органів державного управління, тому не виникло великих перешкод для їх злиття в єдину державу. Третя причина – могутні та небезпечні сусіди і сама середньовічна епоха – час безперервних війн. О. Бальцер вважав, що необхідно віддати належне тогочасним правителям цих держав, які правильно оцінили історичні обставини і об'єднались перед лицем небезпеки в могутню імперію.

Окремим аспектом медієвістичних студій О. Бальцера було висвітлення правового устрою польських столиць в 963 – 1138 роках. У праці «Польські столиці (963 – 1138)» він розглянув політичне, соціально-економічне, воєнне та духовне життя двох польських столиць: Гнєзно (963 – 1037) і Кракова (1037 – 1138), а також історію їх правителів, починаючи від Мешка I і завершуючи Болеславом III Кривоустим [30]. Учений відзначив, що велику роль у становленні Гнєзненської та Краківської Давньопольської держави відіграла церква, зокрема, великим досягненням було утворення архієпископства на їх теренах [30, с. 8].

Історія польського престолонаслідування і боротьба за королівський престол були ще однією науковою темою, над якою працював О. Бальцер. У монографії «Боротьба за краківський трон у 1202 і 1210 – 1211 роках» дослідник висвітлив інтриги та боротьбу за краківський королівський престол спадкоємців Мешка Старого, який помер 13 березня 1202 р. Також автор частково подав історію правління, дипломатичні та воєнні акції між представниками династії П'ястів – Владиславом Лясконогим, Мешком Раціборським та Лешком Білим. Поза тим, О. Бальцер проаналізував інтереси сусідів щодо Польської держави та їх вплив на її правителів [32].

Висвітлення медієвістичної спадщини вченого було б не повним без аналізу найвідомішої праці О. Бальцера – «Польське королівство 1295 – 1370» [22; 23; 24]. Три томи цієї праці проливають світло на один з найцікавіших періодів польського минулого – період в якому, на оновленій правовій основі, витворилося нове суспільство, і який ознаменував переломну віху в історії народу Польщі. В першому томі цієї праці автор окреслив ідею єдності Польського королівства в другій половині XIII ст., проаналізував розвиток держави в період правління Пшемисла II (1295 – 1296), висвітлив спробу відновлення єдності Польщі Генріхом IV, а також прагнення краківського князя, престолонаслідника польської корони, герцога Владислава Локетка об'єднати державу в 1296 – 1300 роках [22]. У другому томі названої праці О. Бальцер усебічно розглянув розвиток Польської держави в часи правління Вацлава II і Вацлава III, висвітлив другу спробу Владислава Локетка відновити єдність королівства в 1306 – 1320 роках [23]. У третьому томі автор проаналізував період правління Владислава Локетка і Казимира Великого, детально дослідив тогочасну політичну, правову та економічну складову розвитку держави, процес престолонаслідування в 1320 – 1370 роках, роль Людовіка Угорського (угорський і польський король в 1370 – 1382 рр.) у зміцненні та розширенні території Польського королівства (Людовік Угорський переміг литовського князя Любарта у

Польсько-українсько-литовській війні, завдяки чому закріпив за собою Володимирську та Луцьку землі) [24].

Ґрунтовне дослідження «Генеалогія П'ястів» [16] принесла О. Бальцеру славу автора першої польської генеалогічної розвідки, яка й надалі залишається базовою для вивчення династії П'ястів. У ній розглянуто всі випадки шлюбних зв'язків П'ястів з руською династією Рюриковичів. Генеалогічні дослідження пізніших поколінь, з яких найважливішими є праці К. Ясінського [43; 44], лише доповнили і внесли незначні корективи у роботу О. Бальцера (не встиг розглянути генеалогію сілезьких П'ястів). Вражає скрупульозність і пунктуальність дослідника, який залучив всі доступні джерела. Високий рівень цієї монографії в подальшому змусив і наступних польських генеалогів аж до сьогоднішніх Я. Тенговського та Д. Домбровського витримувати ці умови джерельного обґрунтування своїх версій [60; 38].

Непересічну славу О. Бальцер здобув як архівіст. Практично всі роботи вченого були створені на основі архівних документів, хронік та літописів, які вчений вивчав упродовж усього життя. Методологічну основу в даній сфері О. Бальцер здобував в кращих вищих навчальних закладах Польщі та Німеччини. Проте чи не найбільше до становлення О. Бальцера як архівіста спричинився К. Ліске – директор Крайового архіву актів гродських і земських. Під його керівництвом О. Бальцер зробив перші кроки в архівній справі. 1 серпня 1891 р., після смерті вчителя, О. Бальцер очолив вище згаданий архів. За сприяння О. Бальцера було опубліковано 12 томів архівних документів, які проливали світло на польське минуле в йосифінську і францисканську епохи [36, с. 28-30].

Ще на початках своєї наукової кар'єри О. Бальцер опублікував дослідження з архівістики та джерелознавства «Про канцелярії і акти гродські». В ній автор охарактеризував судові книги та метрики Речі Посполитої [25]. В 1917 р. виходить одна з найзнаніших праць О. Бальцера «Скарб і архів коронний в доягелонську добу» [29]. В цій роботі автор описав найдавніші польські королівські регалії, починаючи від Казимира I і Болеслава Хороброго та завершуючи Казимиром Великим. Також учений висвітлив королівські регалії чеського короля Вацлава II. В такому ж ключі О. Бальцер проаналізував стан королівського архіву упродовж XI – XIV ст. [29, с. 3-216] Цінністю цієї праці є також те, що в ній учений опублікував численні документи та таблиці з даної проблематики, які вінніс у додатки [29, с. 479-625]. Інша праця О. Бальцера з цього ж циклу – «Про спадкоємство трону в Польщі» – стосується історії правових відносин, на основі яких здійснюва-

лося престолонаслідування польської корони від Казимира Великого до завершення старопольської епохи (1795 р.) [26].

Ще одним аспектом медієвістичних студій ученого була історія судочинства на польських теренах у XVI – XVII ст. Найбільшу зацікавленість професора викликали організація королівського суду і судовий процес. Дослідження цього питання О. Бальцер розпочав ще зі студентської лави у Львові під керівництвом К. Ліске у 1880 – 1882 рр., пізніше продовжив у Кракові під керівництвом М. Бобжинського у 1883 – 1884 рр. Так була створена вже згадувана докторська дисертація О. Бальцера «Генеза Коронного трибуналу» [17] – одна з найкращих докторських робіт з історії права у XIX ст. В ній автор на високому професійному рівні висвітлив історію королівського суду і судового процесу під час правління двох останніх представників Ягелонської династії. О. Бальцер зазначав, що в даний період визріла необхідність реформування суду, описав спроби судових реформ, які намагався провести Сигізмунд I і Сигізмунд Август; проаналізував зміни, які частково вводила польська шляхта, відзначив позитивні та негативні моменти цих нововведень для польського суспільства; детально дослідив судову ординацію 1578 р. та дав їй історично-правову оцінку. В іншій праці з історії судоустрою «Порядок суду і справ на вірменському праві з 1604 р.» О. Бальцер проаналізував судочинство вірменської общини, висвітлив процес організації судів, судовий процес, виконання вироків тощо [28].

Як бачимо, творчий доробок О. Бальцера вражає багатогранністю та різновекторністю наукових інтересів. З'ясовано, що головними напрямками його медієвістичних студій були історія формування слов'янського права, державного ладу, законодавства та устрою Давньопольської держави, Польського королівства і Речі Посполитої аж до занепаду останньої. В сферу наукових зацікавлень ученого також входили генеалогія польської правлячої династії П'ястів, історія польської колонізації, князівських династій, перших польських столиць Гнезно і Кракова, коронного архіву та престолонаслідування, а також польського судочинства.

Джерела та література:

1. Бальцер. Большая Советская энциклопедия // – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/contents.nsf/bse/>

2. Бальцер Освальд Мариан. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона // – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/9051/Бальцер

3. Войтович Л. Середні віки в Україні: хронологія, проблеми періодизації / Л. Войтович // Український історичний журнал. – 2003. – № 4. – С. 134-139.

4. Войтович Л. Княжа доба на Русі: Портрети еліти / Л. Войтович. – Львів, 2006. – С. 9-31.

5. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 26 (Львівський університет). – Оп. 5 (Особові справи). – Спр. 53.

6. ДАЛО. – Ф. 26. – Оп. 6 (Правничий факультет). – Спр. 1030.

7. Лаврецький Р. Історична освіта та наука на правничому факультеті Львівського університету в 1918 – 1939 роках / Р. Лаврецький // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. / Pod redakcją Jerzego Maternickiego i Leonida Zaskilniaka. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – Т. III. – С. 418-429.

8. Abraham W. Premówienie na Walnem Zgromadzeniu Towarzystwa Naukowego we Lwowie, dnia 6 marca 1933 / W. Abraham // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie. – Lwów, 1933. – Z. 1. – S. 49-50.

9. Adamus J. Oswald Balzer / J. Adamus // Prawo. – Warszawa, 1933. – Nr. 1-2. – S. 3-4; 5-9.

10. Adamus J. Oswald Balzer / J. Adamus // Przegląd prawa i administracji. – Lwów, 1933. – S. 1-7.

11. Adamus J. Oswald Balzer / J. Adamus // Przewodnik Historyczno-Prawny. – Lwów, 1933. – R. III. – S. 187-196.

12. Adamus J. Oswald Balzer / J. Adamus // Słowo Polskie. – Wrocław, 14 stycznia 1933.

13. Barwiński E. Towarzystwo Historyczne 1901-1914 / E. Barwiński // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1937. – R. 51. – Z. 1-2. – S. 20.

14. Balk H. Tytan nauki polskiej. Słowo o ś. p. prof. Oswaldzie Balzerze / H. Balk // Gazeta Poranna. – Wrocław, 1933. – Nr. 10177.

15. Balzer O. Chronologia najstarszych wsi słowiańskiej i polskiej / O. Balzer // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1899. – R. XIII. – S. 183-256.

16. Balzer O. Genealogia Piastów / O. Balzer. – Kraków, 1895. – Wyd. 2. Kraków, 2005. – 1020 s.

17. Balzer O. Geneza trybunału koronnego / O. Balzer. – Warszawa. 1886. – 347 s.

18. Balzer O. Historia porównawcza praw słowiańskich / O. Balzer // Studya nad Historią prawa polskiego. – Lwów, 1900. – Т. 1. – Z. 5. – S. 38.

19. Balzer O. Historia ustroju Austrii / O. Balzer. – Lwów: Nakładem K. S. Jakubowskiego, 1899. – XVII+309 s.

20. Balzer O. Historia ustroju Polski: Nakładem Towarzystwa słuchaczy prawa U.J.K. we Lwowie / O. Balzer. – Lwów, 1933. – 402 s.

21. Balzer O. Kultura duchowa / O. Balzer // Przemówienie prof. Oswalda Balzera przy uroczystym akcie promocji na doktora filozofii honoris causa. – Lwów, 1903. – S. 8.

22. Balzer O. Królestwo Polskie 1295-1370 / O. Balzer. – Lwów: Nakładem Towarzystwa dla popierania nauki polskiej. – Lwów, 1919. – T. 1. – 456 s.
23. Balzer O. Królestwo Polskie 1295-1370 / O. Balzer. – Lwów: Nakładem Towarzystwa dla popierania nauki polskiej. – Lwów, 1919. – T. 2. – 544 s.
24. Balzer O. Królestwo Polskie 1295-1370 / O. Balzer. – Lwów: Nakładem Towarzystwa dla popierania nauki polskiej. – Lwów, 1920. – T. 3. – 372 s.
25. Balzer O. O kancelaryjach i aktach grodzkich / O. Balzer. – Kraków, 1881. – 154 s.
26. Balzer O. O następstwie tronu w Polsce / O. Balzer. – Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1897. – 144 s.
27. Balzer. O. O zadrudze słowiańskiej. Uwagi i polemika / O. Balzer. – Lwów, 1899. – 27 s.
28. Balzer. O. Porządek sądów i spraw prawa ormiańskiego z r. 1604 / O. Balzer. – Lwów, 1912. – 64 s.
29. Balzer. O. Skarbiec i archiwum koronne w dobie przadjadiellońskiej / O. Balzer. – Lwów: Nakładem Towarzystwa dla popierania nauki polskiej z funduszu B. Orzechowicza, 1917. – 625 s.
30. Balzer. O. Stolice Polski 963-1138 / O. Balzer. – Lwów: Nakładem Towarzystwa dla popierania nauki polskiej, 1916. – 74 s.
31. Balzer. O. Uwagi o kształtach państw pierwotnej Słowiańszczyzny zachodniej / O. Balzer // Księga pamiątkowa ku czci Władysława Abrahama. – Lwów, 1930. – T. 1. – S. 1-5.
32. Balzer. O. Walka o tron krakowski w latach 1202 i 1210/11 / O. Balzer. – Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1894. – 350 s.
33. Brzeska W. Oswald Balzer / W. Brzeska // Dziennik Poznański. – Poznań, 18 stycznia 1933. – Nr. 14.
34. Bujak F. Przemówienie na dorocznym posiedzeniu Towarzystwa Naukowego / F. Bujak // Kurjer Lwowski. – Lwów, 29 czerwca 1933. – Nr. 179.
35. Bujak F. W hołdzie Wielkiemu Polakowi / F. Bujak // Kurjer Lwowski, – Lwów, 27 stycznia 1934. – Nr. 25.
36. Dąbkowski P. Przemówienie prof. Przemysława Dąbkowskiego, Sekretarza Generalnego Towarzystwa Naukowego / P. Dąbkowski // Pamięci Oswalda Balzera. Przemówienia na uroczystej akademiji urządzonej staraniem Towarzystwa Naukowego 22 stycznia 1934. – Lwów, 1934. – S. 11-47.
37. Dąbkowski P. Przemówienie żałobne na Posiedzeniu Rady Wydziału Prawa U.J.K. / P. Dąbkowski // Gazeta Lwowska. – Lwów, 14 stycznia 1933. – Nr. 13.
38. Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich / D. Dąbrowski. – Poznań; Warszawa, 2002.
39. Ganszyniec K. Testament Oswalda Balzera / K. Ganszyniec // Przegląd Humanistyczny. – Lwów, 1933. – R. VIII. – S. 1-26.

40. Hablan L. Oswald Balzer. Po zgonie wielkiego obywatela / L. Hablan // *Gazeta Poranna*. – Lwów, 15 stycznia 1933. – Nr. 10178.
41. Hejnosz W. Oswald Balzer jako historyk praw słowiańskich / W. Hejnosz // *Ruch Słowiański*. – Lwów, 1933. – R. VI. – Z. 4-5. i osobna odbitka. – Lwów, 1933. – 7 s.
42. Jasiński K. Rodowód Piastów śląskich / K. Jasiński. – Kraków, 2007.
43. Jasiński K. Rodowód pierwszych Piastów / K. Jasiński. – Warszawa; Wrocław, 1988.
44. Jasiński K. Rodowód Piastów małopolskich i kujawskich / K. Jasiński. – Poznań; Wrocław, 2001.
45. Kaczmarczyk K. Oswald Balzer / K. Kaczmarczyk // *Roczniki Historyczne*. – Poznań, 1933. – T. IX. – S. 313-314.
46. Kętrzyński S. Oswald Balzer / S. Kętrzyński // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1933. – S. 301-310.
47. Kronika Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1928/29, stanowiąca sprawozdanie rektora i dziekanów / Zestawił rektor w roku szkolnym 1928/29 prof. dr. Leon Piniński. – Lwów, 1930. – S. 18.
48. Kronika. Złoty medal ku czci prof. Oswalda Balzera // *Przegląd Prawa i Administracji imienia Ernsta Tilla*. – Lwów, 1928. – R. 53. – Z. 1. – S. 148-149.
49. Księga pamiątkowa ku czci Oswalda Balzera. – Lwów, 1925. – T. 1-2.
50. Kutrzeba S. Przemówienie na uroczystości pogrzebowej / S. Kutrzeba // *Kurjer Lwowski*. – Lwów, 15 stycznia 1933. – Nr. 15 A.
51. Kutrzeba S. Rozwój nauki prawa polskiego / S. Kutrzeba // *Kwartalnik Historyczny*. – Lwów, 1937. – R. 51. – Z. 1-2. – S. 338-361.
52. Maleczyński K. Ś. p. Oswald Balzer jako Prezes Towarzystwa Naukowego we Lwowie / K. Maleczyński // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. – Lwów, 1933. – R. 13. – S. 1-8.
53. Nowacki R. Oswald Balzer (1858-1933) / R. Nowacki // – Режим доступу: <http://www.lwow.home.pl/rocznik/balzer.html>.
54. Polaczkówna H. Oswald Marjan Balzer / H. Polaczkówna // *Archion*. – Warszawa, 1933. – T. XI. – S. 7-19.
55. Polaczkówna H. Oswald Marian Balzer / H. Polaczkówna // *Portrety uczonych polskich / Wybur A. Biernackiego*. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1974. – S. 17-27.
56. Semkowicz W. Oswald Balzer jako profesor / W. Semkowicz // *Kurjer Poznański*. – Poznań, 1933. – Nr. 105.
57. Semkowicz W. Ś. p. Prof. Oswald Balzer i jego stanowisko w zakresie badań genealogicznych i heraldycznych / W. Semkowicz // *Miesięcznik Heraldyczny*. – Warszawa, marzec 1933. – S. 33-36.
58. Siemieński J. Oswald Balzer / J. Siemieński // *Wiadomości Literackie*. – Warszawa, 5 marca 1933. – Nr. 11.
59. Słownik historyków polskich / Koncepcja i opracowanie redakcyjne Maria Prosińska-Jackl. – Warszawa: Wydawnictwo "Wiedza Powszechna", 1994. – S. 26-27.

60. Tęgowski J. Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów / J. Tęgowski. – Poznań; Wrocław, 1999.

61. Wierzbicki A. Oswald Balzer (1858-1933) / A. Wierzbicki // Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku. / Pod red. J. Maternickiego; przy współpracy L. Zaskilniaka. – Rzeszów: Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2007. – S. 253-268.

62. Wojciechowski Z. Oswald Balzer / Z. Wojciechowski. – Poznań, 1927. – 7 s.

63. Wojciechowski Z. Oswald Balzer et les problèmes de l'histoire du droit polonais // Z. Wojciechowski // Revue historique de droit français et étranger. – Paris, 1933. – P. 291-323.

64. Wojciechowski Z. Oswald Balzer jako historyk ustroju Polski / Z. Wojciechowski. – Poznań, 1926. – 25 s.

65. Wojciechowski Z. W hołdzie Wielkiemu Polakowi / Z. Wojciechowski // Kurjer Lwowski, – Lwów, 27 stycznia 1934. – Nr. 25.

66. Wojciechowski Z. Upadł dąb / Z. Wojciechowski // Kurjer Poznański. – Poznań, 15 stycznia 1933. – Nr. 23.

67. Wojciechowski Z. Oswald Balzer, 1858-1933. W pierwszą rocznicę zgonu / Z. Wojciechowski // Gazeta Poranna. – Lwów, 12 stycznia 1934. – Nr. 10535.

68. Zajączkowski S. Ś. p. Prof. Oswald Balzer / S. Zajączkowski // Ateneum Wileńskie. – Wilno, 1933. – R. IX. – S. 436-442.